

Weinig meters van de plaats waar in 1468 Mainz' grote zoon, Johannes Gutenberg, is begraven, staat sinds 1615-18 een indrukwekkend renaissance-bouwwerk, de Alte Universität (Domus Universitatis). In de tweede wereldoorlog verwoest, kon het met Franse en Amerikaanse steun worden herbouwd, om een bestemming te krijgen die wel in de lijn van de gevers lag: als Instituut voor Europese Geschiedenis. Hier zouden historici uit verschillende landen "in Europese geest" kunnen samenwerken, dat wil zeggen trachten de nationalistische en confessionalistische vooroordelen in hun wetenschap te overwinnen.

Dit na-oorlogse streven kenmerkte al de internationale bijeenkomsten van historici die sinds 1948 te Spiers waren gehouden. Men had er de contacten met de Duitse geschiedwetenschap hernieuwd en gediscussieerd over de noodzaak van revisie der traditionele voorstellingen. Als resultaat van deze gesprekken (en van de aanmoediging die men van Franse zijde mocht ontvangen) werd in 1950 het Instituut voor Europese Geschiedenis gesticht, te Mainz, waar het historische universiteitsgebouw het weldra een representatieve huisvesting en sfeer zou bieden.

Het bijzondere van het instituut is, afgezien van zijn functie als Europees ontmoetingspunt (die het in een veranderde historische constellatie nu vooral voor historici uit de Oosteuropese landen vervult), dat het een specifiek research-instituut is, zonder binding aan een universiteit, waar een 20- tot 25tal afgestudeerde historici in de gelegenheid wordt gesteld aan eigen thema's van onderzoek te werken. Voor hen zijn beurzen, werkruimte, woongelegenheden, een gespecialiseerde bibliotheek, de hulp van een wetenschappelijke staf en andere faciliteiten beschikbaar. Van de mogelijkheid vanuit Mainz de Duitse archieven (vooral het Bundesarchiv in Koblenz en het archief van het Auswärtige Amt in Bonn) te bezoeken, wordt speciaal door buitenlandse onderzoekers veel gebruik gemaakt.

Het instituut is verdeeld in twee afdelingen: de universalgeschichtliche en de religionsgeschichtliche, een indeling die correspondeert met zijn doelstelling het internationale en het oecumenische gesprek te dienen. De universalgeschichtliche afdeling staat onder leiding van prof.dr. Martin Göhring, de

religionsgeschichtliche onder die van prof.dr.dr. Joseph Lortz. De laatste, een rooms-katholieke geleerde van naam, is allerwege gewaardeerd om zijn faire beoordeling van de Reformatie.

Beide afdelingen hebben een werkterrein afgebakend, waarbinnen weer, parallel met de gang van het internationale onderzoek, een concentratie op bepaalde problemen waar te nemen is. De universalgeschichtliche sectie richt zich op de Europese geschiedenis sedert de 17e eeuw, de religionsgeschichtliche bestrijkt de middeleeuwen en de tijd van reformatie en contrareformatie, al veroorlooft de specialisering hier wel een overschrijden van de tijdgrens.

Een imposante rij van publicaties, de Veröffentlichungen des Instituts für Europäische Geschichte Mainz (42 dln., andere in voorbereiding), getuigt van de activiteit van beide afdelingen. In een andere reeks, Vorträge (46 dln.), is een aantal van de door het instituut georganiseerde lezingen verschenen.

De nadruk valt, zoals gezegd, op research. Maar daarnaast heerst in het instituut toch ook een ongedwongen contact onder de stipendiaten, dat bij voorbeeld in het gemeenschappelijke koffieuurtje met zijn genoeglijke discussies tot uiting komt. Het directe verkeer met Poolse, Tsjechoslovaakse en Joegoslavische collegae is een unieke kans, door middel van de geschiedwetenschap "Verständnis zu fördern zur allgemeinen Verständigung" (prof. Göhring).

Deze openheid van het instituut (welks aanvankelijke, wat programmatische Europa-opvatting al lang voor een realistischere houding heeft plaatsgemaakt) doet het van eminente betekenis zijn voor toenadering onder de historici en daadwerkelijke internationale en interconfessionele samenwerking. Een betekenis die van Nederlandse zijde wordt onderstreept, doordat de regering telkenjare een beurs ter beschikking stelt, opdat een Nederlandse historicus of kerkhistoricus aan dit werk kan deelhebben.